

11. Рудницький М. Літературно-наукові непорозуміння // Діло. – 1925. – Ч. 160. – 22 липня.
12. Рудницький М. “Мойсей” Івана Франка по-англійськи // Діло. – 1939. – Ч. 114. – 21 травня.
13. Рудницький М. Переклади для чужинців // Діло. – 1939. – Ч. 194. – 27 серпня.
14. Рудницький М. Письменники зблизка (Спогади). – Львів, 1958.
15. Рудницький М. Рідкий переклад “Пана Тадеуша” українською мовою // Діло. – 1928. – Ч. 17. – 12 серпня.
16. Рудницький М. Світогляд Франка і популярні гасла // Діло. – 1933. – Ч. 147–148. – 10–11 червня.
17. Рудницький М. Трагедія робітника пера (У 15 роковини смерті) // Діло. – 1931. – Ч. 116–117. – 28–29 травня.
18. Рудницький М. Український переклад Канта // Діло. – 1931. – Ч. 129. – 14 червня.
19. Рудницький М. Франко і педагогія // Діло. – 1939. – Ч. 115. – 28 травня.
20. Рудницький М. Франко і роля активного письменника // Діло. – 1936. – Ч. 117. – 28 травня.
21. Рудницький М. Шевченкові поезії в польських перекладах // Діло. – 1936. – Ч. 94. – 30 квітня.
22. Рудницький М. Шевченко на чужинних мовах // Діло. – 1924. – Ч. 56. – 13 березня.
23. Рудницький М. Шекспір у нових перекладах українською мовою // XL наукова конференція, присвячена підсумкам науково-дослідної роботи університету за 1965 рік. Тези доповідей. – Львів, 1966.
24. Франко І. Каменярі. Український текст і польський переклад. Дещо про штуку перекладання // Франко І. Зібр. творів: У 50 томах. – К., 1980. – Т. 39.
25. Франко І. Передмова // У. Шекспір. Гамлет принц данський (пер. П. Куліша). – Львів, 1899.

Ліля Сирота (Львів)

Заснування наукового франкознавства: публікації Михайла Возняка 1920–1930-х років

Питання про необхідність гідного пошанування Івана Франка постало одразу після закінчення збройної боротьби українського народу. На початку 1920-х років знані галицькі діячі на сторінках таких періодичних видань, як “Громадський Вістник”, “Діло”, “Новий Час” та інших, одночасно заговорили про це. Тоді, зокрема, була актуалізована ідея встановлення пам’ятника письменникові на Личаківському кладовищі у Львові, яка вперше виникла у 1917 році [37].

В історії поширення культу І. Франка у міжвоєнний період значною подією стало святкування 1926 року громадськістю Галичини 10-річчя від дня його смерті. На жаль, цей факт належно не висвітлено в українському франкознавстві.

1926 рік був наступним після 1916 року, упродовж якого спостерігалось всебічне визнання галичанами заслуг І. Франка і визнання це важливе тим, що воно вийшло від широких кіл громадськості і в такій категоричній формі, яка не дозволяла поіншому тлумачити його роль і значення в українському суспільстві. В. Дорошенко писав: “Франкова річниця повинна найти широкий відгомін по всій українській землі, а передовсім тут, на його тіснішій батьківщині... І тепер прийшов час, щоб і мільйони подумали про Франка, згадали свого будителя і просвітителя. Пам’ять цю мусимо увіковічити двояко: пам’ятником монументальним на могилі Великого Каміняра й пам’ятником нерукотворним у серцях наших” [22].

Упродовж лютого–квітня 1926 року відбулося 10 засідань Комітету з питань відзначення 10 річниці від дня смерті письменника, на яких обговорювали різні організаційні моменти святкування річниці І. Франка. Зокрема ухвалили: впорядкування, редагування творів І. Франка й написання його біографії доручити М. Вознякові, виготовлення проекту пам’ятника – І. Трушеві, а святкових листівок, які б можна було приклеювати на вікна – Р. Лісовському [26]. Упродовж другої половини 1920 – початку 1930-х років у Львові кілька разів проводили конкурс на кращий проект пам’ятника І. Франкові. Урешті-решт першу премію було присуджено С. Литвиненку за проект під назвою “Каменярі”.

На початку квітня 1926 року члени Наукового товариства імені Шевченка (НТШ) у Львові – учені і громадські діячі – уперше звернулися до населення Галичини і родини письменника з проханням продавати або дарувати цій інституції речі І. Франка, оскільки у її приміщенні буде створено кімнату письменника [33]. 25 квітня вони повторно закликали громадськість Галичини надсилати їм листи, фото чи інші пам’ятки, які залишилися після смерті І. Франка. У зверненні, зазначали, що Франкові речі не повинні залишатися у приватних руках, бо вони є важливим джерелом для студій про діяльність і творчість цього діяча. Активну збирацьку роботу щодо поповнення архіву І. Франка у міжвоєнний період проводили М. Возняк, В. Дорошенко, М. Деркач [2], [18], М. Мочульський [32] та ін.

Члени НТШ також наголошували на потребі писати спогади про цього письменника і надсилати їх до редакцій різних газет. І. Німчук, відомий тогочасний галицький громадський діяч і журналіст, відзначав, що архів письменника при НТШ має бути зібраний у найближчий час, і його всебічному комплектуванню повинні сприяти “всі ті, що мають у себе які-небудь папери чи то Франка самого, чи зв’язані з його іменем, з його працею” [31]. Він закликав громадськість передавати до НТШ не лише рукописи і речі І. Франка, а й листи до нього, матеріали про його сучасників, з якими він спілкувався. Уся надана інформація, навіть про найдрібніші факти біографії, особливості побуту і праці, уважав, повинна лягти в основу нових досліджень про Каміняра. І. Німчук осудив тих знайомих І. Франка, які замість того, щоб безкорисно передати матеріали, намагалися торгувати ними. Він також закликав писати спогади про свого великого співвітчизника, оскільки кожна згадка допоможе глибше вивчити його життя і діяльність.

Однією з перших на їхній заклик відгукнулася газета “Новий Час” [1], [20]. Відомо також, що редакція “Літературно-наукового вістника” до десятиліття від дня смерті поета прагнула укласти збірник статей, спогадів і листів сучасників І. Франка, що спонукало зокрема літературознавця і перекладача М. Мочульського збирати невідомі матеріали про цього письменника. Редакції “Літературно-наукового вістника” не вдалося видати окремим виданням матеріали про І. Франка, а чергову книгу “Літературно-наукового вістника” за травень повністю присвятити цьому письменникові. На її адресу і пізніше надходили матеріали про І. Франка, які друкували у наступних книгах журналу. Чимало франкознавчих статей і невідомих творів та листів письменника було опубліковано в інших журналах за 1926 рік, наприклад, у “Нові шляхи”, “Література і мистецтво”, “Світ”, у газетах “Назустріч”, “Діло”, “Новий Час”.

Поява на сторінках львівської і не тільки львівської періодики у міжвоєнний час численних літературознавчих, публіцистичних, мемуарних матеріалів про І. Франка стала можливою завдяки проведеній великій роботі членів НТШ зі збирання і упорядкування архіву письменника.

Зважаючи на специфіку – жанр статті, замітки, спогаду чи вірша займає небагато місця на сторінках періодики – ці публікації регулярно розповідали читачам про діяльність і творчість І. Франка і про заходи з нагоди поцінування цього діяча. Дописувачі галицьких українських періодичних видань відігравали помітну, а, можливо, й головну роль у ті роки відзначення пам’яті письменника, які не були багаті на урочисті академії.

Особливість науково-інтелектуальної рецепції І. Франка упродовж перших двох післяфранкових десятиліть можна спостерегти на прикладах праць М. Возняка. Для цього науковця І. Франко був настільки важливий, що визначав фахові інтереси і напрям громадської активності. Його дослідження стосувалися двох різних напрямів праці письменника – суспільно-політичної роботи і творчості. У 1925 році М. Возняк закликав до вивчення друкованого і рукописного спадку цього письменника, зокрема мав на меті створити Дім І. Франка на зразок подібних культурних інституцій, які існували в західноєвропейських країнах, звертався з проханнями розшукувати його листи і невідомі рукописи, також відзначав, що у студіях важливу роль повинні відігравати листи і спогади про цю людину [10]. Наголошуючи на всебічному вивченні діяльності і творчості цього письменника, М. Возняк уперше вжив термін франкознавство. У наступні роки він опублікував такі розвідки: “Не спитавши броду: (Незакінчена повість Франка)” [11], “Франкові “Три князі на один престіл” [17], “Недрукована стаття І. Франка” і текст цієї статті під назвою “Формальний і реальний націоналізм” [12], [48], “Із страху перед життєвою незабезпеченістю: Коли розходились Іван Франко і Ольга Білинська” [8], “Франків розрив з польською пресою” [15], “Франко про партії серед галицьких українців перед 50-ма роками” [49] та інші [3] [4], [7], [9], [14], [16]. М. Возняк намагався зміцнити образ Франка-Каменяря і Пророка, простеживши його діяльність

в один із найскладніших періодів життя – 1870–1880-ті роки. Ученого цікавила участь письменника у соціалістичному русі і суспільно-політичне життя того часу. Дослідник звертався також до творів І. Франка 1890-х років, коли той співпрацював з польською пресою і чим викликав незадоволення галичан, що також трагічно позначилося на його житті. В архіві І. Франка М. Возняк віднаходив невідіслані свого часу до польських газет статті, висував свої, ґрунтовані на зіставленні різних фактів, припущення, чому поет вчинив так і не інакше. Цитуючи слова І. Франка – “варто працювати для цього народу й ніяка чесна праця не піде на марне” [15], дослідник зазначав, що така життєва позиція поета, його праця продиктовані прагненням кращого майбутнього для народу, любов’ю до нього.

М. Возняк не лише цікавився відносинами І. Франка з поляками. Він досліджував також його художні твори 1890-х років: сюжетно реставрував загублену рукописну повість “Не спитавши броду”, з якої І. Франко за життя опублікував кілька уривків під різними назвами і яка заторкнула сутнісні питання взаємовідносин І. Франка та М. Драгоманова; розкрив історію постановки романтичної п’єси “Три князі на один престол”. Маючи змогу працювати з архівом І. Франка, збираючи нові матеріали для поповнення фондів цього архіву у Музеї НТШ, М. Возняк був єдиний, хто ініціював і друкував на сторінках галицької періодики відомі і невідомі статті і твори І. Франка [19], [23], [24], [30], [38], [39], [40], [41], [42], [43], [44], [45], [46], [47], [48]. Незалежно від того, чи широко відзначали Франкові річниці від дня смерті, (здебільшого дописувачі газет готували публікації про І. Франка саме з цієї нагоди), дослідник регулярно уміщував розвідки і в роки, коли увага громадськості з тих чи інших причин спадала до І. Франка [5], [6], [13], [29], [43], наприклад, у львівському журналі “Культура” усе число 4/9 за 1926 рік було присвячене І. Франкові. У ньому М. Возняк зібрав рукописні поетичні і прозові твори, невідомі переклади письменника. Числа 1 і 2 за 1924 та 1925 роки, 1/3 за 1926 цього ж часопису також уміщували невідомі твори І. Франка.

М. Возняк відкривав нові факти біографії, шукав невідомі твори письменника і аналізував їх, щоб позбавити цю постать тенденційних інтерпретацій, фальсифікацій, розкрити її всебічність і трагізм.

У великій і різноманітній друкованій спадщині І. Франка саме його публіцистичні і художні твори подавали особливо цінний матеріал до наукового дослідження світогляду цього письменника і його еволюції. Учений детально заглиблювався у його біографію і творчість, щоб дати пояснення найскладнішим моментам його діяльності. Зокрема вивчав агітаційно-громадську лірику, реалістичні “образки” з морально-етичними проблемами, великі прозові твори, у яких зображене життя не лише консервативної частини галицької інтелігенції, а й її провідників, непохитних у боротьбі, яким притаманні також хвилини зневір’я і сумнівів. У його дослідженнях не завжди відбувалося розмежування моментів біографії і творчості письменника. Суспільна вартість життя і творчості письменника перебувала на першому місці. У статтях прямо не наголошувалося на великому значенні його творів, а розумілося

само собою. Цінність досліджень, які провів М. Возняк, передовсім у вперше введеному у науковий обіг фактажу, детальному аналізі, аргументованих висновках.

Учений замислювався над його текстами як такими, над їх текстуальним життям, складністю ідей, символікою, жанрами, сюжетами, заглиблювався у контекст досліджуваних творів тощо. Його праці виділялися конкретністю, великим охопленням літературних джерел і фактів, без чого не можна було збудувати наукове літературознавство. Вони виконували свою об'єднуючу роль, зміцнювали культ І. Франка. Про жодного українського письменника у міжвоєнний час не було написано так багато, як про І. Франка.

Більшість наукових статей М. Возняка супроводжували публікації невідомих текстів І. Франка. Поява останніх на сторінках преси свідчила про те, що наукове франкознавство, повернувшись обличчям до масового читача, до всіх тих, хто мав найбільше право вважати себе прямим спадкоємцем Франкових героїв, не спотворювало фактів, не ідеалізувало і не знеособлювало під впливом громадського піднесення його постать, а намагалося перш за все ознайомити із текстом першоджерела – неопублікованими рукописами, на основі яких будувалася стаття, щоб підтвердити не лише свою об'єктивність, а й таким способом розкрити думки самого І. Франка. Науковість публікацій – численні фахові статті у пресі, що домінували, – свідчили як про серйозність зацікавлень постаттю І. Франка, так і витіснення з преси публіцистики про І. Франка, яка побіжно розглядала його життя і творчість. Загалом дослідницька робота М. Возняка була не лише строго науковою, а й популяризаторською.

Конкретніше розглянемо декілька статей М. Возняка. Звертаючись до окремих епізодів праці І. Франка у польській пресі, М. Возняк у своїх студіях писав про його важке матеріальне становище, через яке той змушений був працювати у поляків. Десять років праці у поляків, на думку дослідника, – одні з найтяжчих років його життя, які, однак, не приневомили його друкувати матеріали, спрямовані проти свого народу.

У розвідці М. Возняка “Франкова стаття з 1905 року в польсько-українській справі” [16] йдеться про погляди цього діяча на польсько-українське порозуміння. Учений не випадково звернувся до саме цієї тематики дописів І. Франка. Один з них під назвою “*Cui bono?*”, писаний спеціально для газети “*Ślowo Polskie*”, не був раніше опублікований – головню через гострий антипольський характер, – а тому, що М. Возняк бачив його актуальність і у 1920-ті роки, вирішив оприлюднити цей текст. Інша Франкова стаття, яку аналізував цей же дослідник у згаданій вище розвідці, – “Русько-польська згода і українсько-польське братанє” – була також про складні стосунки двох народів і розповідала про зміст відповіді І. Франка на замітку редактора чеського часопису “*Świat Słowiański*” Ф. Конечного і на його передрук статті С. Сфрємова “Чи буде суд”.

Із публікацій М. Возняка бачимо, що І. Франко не міг стояти осторонь важливих проблем свого часу, а увага М. Возняка свідчить про актуальність його дописів і у

наступні роки: його публіцистична спадщина конкурувала у не своєму часі, втручалася у події 1920-х років. Уважаємо, саме погляди І. Франка на українсько-польські стосунки могли стати сильним аргументом у полеміці з приводу розв'язання цього питання у міжвоєнний час, остерегти від неправильних кроків. У контексті 1920-х років праці М. Возняка про публіцистичні твори І. Франка і передруки його публіцистики у львівських газетах стали для міжвоєнного покоління передусім політичним нагадуванням про складність стосунків між двома народами, повчанням і ствердженням провідної ролі галичан у вирішенні цього питання. І хоча М. Возняк, звертаючись до І. Франка, зважаючи на цензуру, не констатував подібність своєї і Франкової епох, однак вибір саме такого об'єкта дослідження надто промовисто про це свідчить.

Аналізована дослідником публіцистика І. Франка актуалізувала нерозв'язаність політичної проблеми. Звернення М. Возняка до Франкового викриття невдалих спроб вирішити українсько-польський конфлікт без участі галичан у часи Б. Хмельницького розвіювало сподівання тих, хто вірив у можливість зробити це в 1920-х роках силами однієї радянської України. Зокрема, М. Возняк писав: “І не можна дури-ти себе ілюзією, що полякам удається дійти до польсько-українського порозуміння з Києвом понад головами Львова” [16] і закінчував свої думки словами І. Франка: “...бо хто виступає з таким гаслом, мислить на людську наївність” [16].

У статті “Франків розрив із польською пресою” львівський учений аналізував події одного року – 1897, – який став “переломовим” у житті І. Франка. Оприлюднюючи невідомі факти, М. Возняк цитував майже усе вступне слово І. Франка до його поетичної збірки “*Obrazki galicyjske*”, що вийшла польською мовою. У цій передмові, написаній двома роками раніше, І. Франко висловив своє ставлення до галичан, зокрема розкрив свою неприязнь і образу, що загострилися внаслідок необрання його на посаду професора Львівського університету. “...Не люблю Русинів... Признаюся до ще більшого гріха: навіть нашої Руси не люблю так і в такій мірі, як це роблять або вдають, що роблять, патентовані патріоти”, – писав І. Франко [15]. Аналізуючи далі полеміку І. Франка з польськими та наддніпрянськими діячами, які обвинувачували його у валенродизмі і лжепатріотизмі, учений доводив, що І. Франко працював на благо свого народу. Загалом, М. Возняк показував, що Франкові оцінки галицьких, східноукраїнських і польських діячів та преси були результатом впливу тих політичних – соціалістичних, народовецьких чи радикалістських – суперечок і тенденцій, осторонь яких він ніколи не стояв, намагався їх підтримати.

У 48-сторінковій статті “Іван Франко в добу радикалізму” [7] М. Возняк детально розповів про працю І. Франка у галицьких українських періодичних виданнях “Друг”, “Громадський Голос”, “Зоря”, “Світ” та інших, віденських німецькомовних “*Die Zeit*” і “*Arbeiterzeitung*”, польських “*Kurjer Lwowski*” і “*Przyjacieli Ludu*”. Там само писав про наміри І. Франка видати часописи “Народ” і “Поступ”. У цій розвідці М. Возняк увиразнив видавничо-редакторські зацікавлення І. Франка, вказав

їх значення для подальшого розвитку української культури. На цьому тлі дослідник показував І. Франка як організатора суспільно-політичного руху краю, розкривав, як і в попередніх своїх дописах, його політичні і релігійні думки, в яких концентрувалася програма українського радикалізму і соціалізму.

Загалом, широкі задуми М. Возняка – створити якнайповнішу об’єктивну картину життя цього діяча – здійснювалися: він опублікував значну кількість невідомих його публіцистичних творів, передрукував багато віршів, афоризмів, заклав основи класичного трактування великої кількості публіцистичних і художніх творів. Провівши незалежно один від одного значну дослідницько-пошукову та інтерпретаторську роботу, учені, однак, оминали написання монографічних студій, що потребувало значно більшої інформації про поета і часу для реалізації таких намірів. Відзначимо, що у контексті багатой франкознавчої наукової літератури не губляться “газетні” дослідження міжвоєнної генерації учених. Вони виділяються як науковістю (характеризувалися фаховими роз’ясненнями, висновками, важливою конкретикою, супроводжувалися примітками у текстах, вступними коментарями тощо), тобто містили основні ознаки наукової публікації, так і змістом – пропонували перше або нове трактування праць і пояснювали невідомий та маловідомий біографічний фактаж.

Підкреслимо, що проблематика франкознавчих розвідок М. Возняка мала свої домінанти. Вона була тісно пов’язана з аналізом культурної і суспільної атмосфери, в якій формувався І. Франко як письменник і громадський діяч. Патріотично-культурне піднесення міжвоєнного періоду посилило ці акценти у літературознавчих дослідженнях і методологічних підходах до І. Франка і його спадщини. Своїми публікаціями дослідник намагався запобігти гострим звинуваченням І. Франка у зраді національних інтересів, а також в атеїзмі.

У західноукраїнській пресі міжвоєнного періоду з’являлися поодинокі публікації, метою яких було перешкодити націєзорієнтованому формуванню культу письменника. Зокрема Українська християнська організація і її друкований орган “Нова Зоря” у 1926 і 1927 роках виступили проти святкування річниць І. Франка, оскільки його атеїзм ніяк не можна узгодити з українським патріотизмом і християнським світоглядом, а лише з більшовизмом [25], [27]. Газета “Новий Час” вела полеміку з цього приводу. В одній із редакційних статей “Нового Часу” під назвою “Проти культу Франка” говорилося: “Культ Франка ввійшов так глибоко в її (нації. – Л. С.) маси, в її кров, що ніхто і ніщо не зможе його викоринити – а тим менше “Нова Зоря” [34]. М. Рудницький, автор газети “Діло”, також виступив проти перекручень світогляду письменника, зокрема писав про небезпечність розщеплення його переконань на соціалістичні, націоналістичні, радикалістські, комуністичні, атеїстичні тощо. Він відзначив, що І. Франко мав цілісний світогляд і не треба перетворювати живу людину на символ і прапор окремих ідей [35]. Львівські публіцисти і письменники, що були прихильниками католицької ідеології, ініціювали пересунення акцентів у сприйнятті І. Франка, а прорадянські культурні діячі і науковці глибше

їх вкорінювали. Останні міцно пов'язували творчість митця до проблем сільського і робітничого середовища, називали його, наприклад, “співцем українського робучого люду”, “оборонцем всіх пригнічених”, “піонером новітньої боєвої культури українських працюючих мас” тощо [36].

Ще одну важливу особливість рецепції цієї постаті у міжвоєнний час розкривали публікації ідеологів українського націоналізму, серед яких суперечливістю виділялися статті Д. Донцова, Ю. Липи, котрі не завжди враховували усі особливості суспільно-громадського і поетичного світогляду письменника, тобто раціональне і позараціональне сприйняття. Їхній раціоналізм здебільшого применшував значення І. Франка у розвитку української культури. Пишучи у статті “Кріза нашої літератури” про сентиментальність і провінційність українського письменства, до якого належав й І. Франко, Д. Донцов відзначав у попередній і модерній літературах брак героїчних творів, у приклад ставив творчість Т. Шевченка, Лесі Українки, у віршах яких звучали ідеї бунтарства, сили волі, динамізму [21].

Для М. Возняка та інших дослідників, які своїми працями доводили неправдивість антифранківських тогочасних виступів у пресі, І. Франко був не лише каменярем, тобто людиною, яка пожертвувала собою заради щастя народу, а перш за все талановитим письменником і публіцистом. Говорячи словами Б. Лепкого, для нього головною метою було “змалювати його справжній портрет, ...схопити ті незмінні риси його духової подоби, ...скласти синтез цього, що в Франку було вічного і незалежного...” [28].

Хоча й у 1920–30-ті роки не було вироблено чіткого плану студіювання, праці М. Возняка засвідчили, що існували “улюблені” теми, до яких охоче зверталися вчені. Вивчаючи життя і діяльність І. Франка, львівські науковці зміцнювали основи українського літературознавства, збагачували його орієнтації і методи, зливаючи з паралельними інтелектуальними потоками. Цей процес призупинила війна, а згодом міцна авторитарна влада, однак не повністю.

Література:

1. В справі збереження пам'яток після Івана Франка // Новий Час. – 1926. – Ч. 29. – 25 квітня.
2. Вальо М. Марія Деркач – дослідниця архіву Івана Франка // Іван Франко – письменник, мислитель, громадянин: Матеріали Міжнародної наукової конференції (Львів, 25–27 вересня 1996 року). – Львів, 1998.
3. Возняк М. До генези й розуміння Франкової поеми “Похорон” // Діло. – 1934. – Ч. 138. – 28 травня; Ч. 140–143. – 31 травня – 3 червня; Ч. 146–147 – 6 червня – 7 червня.
4. Возняк М. До початків співробітництва Івана Франка в Зорі: (Шість листів Івана Франка до Омеляна Партицького) // Культура. – 1924. – Ч. 2.
5. Возняк М. З життя й діяльності Івана Франка в рр. 1881–1884: (Його листи до Івана Белея) // Культура. – 1925. – Ч. 1–2.
6. Возняк М. З першого заарештування Івана Франка // Нові шляхи. – 1931. – Ч. 1.

7. Возняк М. Іван Франко в добі радикалізму // Україна. – 1926. – Кн. 6.
8. Возняк М. Із страху перед життєвою незабезпеченістю: Коли розходились Іван Франко і Ольга Білинська // Назустріч. – 1937. – Ч. 10. – 15 травня.
9. Возняк М. Листи І. Франка до В. Левицького // Україна. – 1927. – Кн. 5.
10. Возняк М. На порозі студій над Франком // Діло. – 1925. – Ч. 118. – 31 травня.
11. Возняк М. Не спитавши броду: (Незакінчена повість Франка) // Діло. – 1929. – Ч. 99. – 3 травня.
12. Возняк М. Недрукована стаття І. Франка // Назустріч. – 1936. – Ч. 11. – 1 червня.
13. Возняк М. Пієтизм Петлюри до Франка // Діло. – 1936. – Ч. 114. – 24 травня.
14. Возняк М. 13 листів Ів. Франка до Ол. Кониського // Життя й Революція. – 1927. – Ч. 4.
15. Возняк М. Франків розрив з польською пресою // Світ. – 1926. – Ч. 11–12.
16. Возняк М. Франкова стаття з 1905 року в польсько-українській справі // Діло. – 1928. – Ч. 254–256. – 15–17 листопада.
17. Возняк М. Франкові “Три князі на один престіл” // Діло. – 1929. – Ч. 182. – 16 серпня.
18. Горак Я. До питання про велич Івана Франка та історію його творчої спадщини // Науковий вісник Музею Івана Франка у Львові. – Львів, 2004. – Вип. 4.
19. 12 листів І. Франка до В. Левицького / Публ. М. Возняка // Україна. – 1927. – Кн. 5.
20. Десяті роковини смерті Івана Франка // Новий Час. – 1926. – Ч. 30. – 27 травня.
21. Донцов Д. Криза нашої літератури // Донцов Д. Наша доба і література. – Львів, 1936.
22. Дорошенко В. Культ Франка // Діло. – 1926. – Ч. 96. – 2 травня.
23. 3 недрукованих віршів Івана Франка: (З пам’ятника пані Ольги Макаревич, дружини пароха в Ясені, повіт Калуш) “У безсонну ніченьку...” // Світ. – 1926. – Ч. 17–18.
24. 3 недрукованої Франкової лірики 80 рр. XIX ст.: Рибачка; Апострофа; Перспектіва; В річницю; Моїй дружині / Подав М. В.[озняк] // Світ. – 1926. – Ч. 11–12.
25. Іван Франко а релігія // Нова Зоря. – 1927. – Ч. 16–17. – 24 цвітня.
26. Комунікат Головного Комітету для вшанування 10-ліття смерті Івана Франка // Новий Час. – 1926. – Ч. 29. – 25 квітня.
27. Культ Франка // Нова Зоря. – 1926. – Ч. 40. – 17 жовтня.
28. Лепкий Б. П’яті роковини смерті Івана Франка // Канадійський Ранок. – 1921. – Ч. 34. – 7 червня.
29. М. В[озняк]. Франкова популяризація соціалістичної програми з 1881 р. // Культура. – 1924. – Ч. 2.
30. Недруковані поезії Івана Франка / Подав проф. Возняк з архіву Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові // Глобус. – 1926. – № 13–14.
31. Німчук І. Обов’язок перед пам’яттю Франка // Діло. – 1926. – Ч. 95. – 30 квітня.
32. Ощипок Н. Михайло Мочульський: повернення із забуття // Парадигма: Збірник наукових праць / НАН України; Інститут українознавства ім. І. Крип’якевича; Упоряд. В. Горинь: Ред. кол.: М. Ільницький та ін. – Львів, 2004. – Вип. 2: Ювілейний збірник на пошану Любомира Сеника.
33. Пам’ятки по І. Франкові // Новий Час. – 1926. – Ч. 22. – 1 квітня.
34. Проти культу Франка // Новий Час. – 1926. – Ч. 78. – 22 жовтня.
35. Рудницький М. Світогляд Франка і популярні гасла // Діло. – 1933. – Ч. 147–148. – 10 червня–11 червня.
36. Сук П. Співець українського робучого люду: (Кілька заміток із приводу десятиліття смерті Ів. Франка) // Культура. – 1926. – Ч. 4–9.

37. Український народ! // Новий Час. – 1926. – Ч. 30. – 27 травня.
38. Франко І. В здоровому тілі здорова душа; Бережи маєток про чорну годину; Немає друга понад мудрість // Діло. – 1926. – Ч. 116. – 28 травня.
39. Франко І. Важке ярмо твоє, мій рідний краю... // Новий Час. – 1926. – Ч. 39. – 29 липня.
40. Франко І. Великі Роковини; 3 поклонів: Важке ярмо твоє...; Якби... // Діло. – 1926. – Ч. 116. – 28 травня.
41. Франко І. З “Мойсея” // Назустріч. – 1938. – Ч. 1–2. – 15 січня.
42. Франко І. Легенда про Пилата // Діло – 1927. – Ч. 90. – 24 квітня.
43. Франко І. Мої знайомі жида / Публ. М. Возняка // Діло. – 1936. – Ч. 117–119. – 28–30 травня.
44. Франко І. Пісня і праця: Вибір оповідань і поезій / Упорядкував М. Возняк. – Львів, 1926.
45. Франко І. Прольог до Мойсея // Новий Час. – 1926. – Ч. 36. – 8 липня.
46. Франко І. “Проти рожна перти...”: [Уривок] // Новий Час. – 1926. – Ч. 1. – 10 січня.
47. Франко І. Свиня // Новий Час. – 1926. – Ч. 36. – 8 липня.
48. Франко І. Формальний і реальний націоналізм // Назустріч. – 1936. – Ч. 11. – 1 червня.
49. Франко про партії серед галицьких українців перед 50-ма роками / Діло. – 1935. – Ч. 120–122. – 10 травня–12 травня; Ч. 124. – 14 травня; Ч. 127–128. – 17 травня–18 травня; Ч. 131. – 21 травня.

Марія Вальо (Львів)

Остання прижиттєва праця академіка Михайла Возняка

В архіві академіка М. Возняка у відділі рукописів Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника зберігається доволі велика неопублікована праця “Змова реакціонерів проти габілітації Івана Франка” [1]. Водночас вона є останньою з циклу оприлюднених статей і повідомлень, присвячених історії габілітації письменника 1894–1895 років на приватдоцента української літератури та етнографії Львівського університету.

Чому остання, і яка причина того, що академік кількаразово звертався до цієї теми? На наш погляд, справа полягала, головню, у кількості та специфіці використаних джерел і матеріалів, що стосувалися проходження габілітаційного процесу І. Франка.

Інформацію про те, що документи які стосувалися згаданого процесу, зберігаються в архіві наукової бібліотеки університету, подано ще у невеликій статті (без підпису) в газеті “Вільна Україна” від 26 липня 1940 року [4].

Важко сказати, чи вже тоді академік ознайомився з цими документами, оскільки, зайнятий підготовкою до друку запланованого тоді 25-томного видання франкових творів, а також справами керівництва кафедрою української літератури в університеті